

QASJA QYTETARE NË QEVERISJEN LOKALE

*PRISTUP
GRAÐANA U
LOKALNOJ
SAMOUPRAVI*

QASJA QYTETARE NË QEVERISJEN LOKALE

Prishtinë, nëntor 2013

PËRMBAJTJA

1. Rreth ATRC	3
1.1 Misioni i ATRC	3
2. Rreth projektit	4
3. Hyrje	5
4. Pjesëmarrja e qytetarëve në nivel lokal	6
5. Mekanizmat e pjesëmarrjes së qytetarëve në qeverisjen lokale	7
5.1 Qasja në Dokumentet publike	8
6. Nivelet e pjesëmarrjes së qytetarëve	10
7. Procesi i vendimmarrjes	13
8. Proceset që ndikojnë në përfshirjen e qytetarëve në vendimmarrje	15
9. Roli i fushatave avokuese në përfshirjen e qytetarëve në vendimmarrje	16
10. Rekomandime për rritjen e pjesëmarrjes së qytetarëve në qeverisjen lokale ...	16

1. RRETH ATRC

Që nga themelimi i saj në vitin 2001, ATRC ka ndihmuar numër të madh të OJQ-ve në Kosovë duke synuar ngritjen e kapaciteteve dhe profesionalizimin në punën e tyre, krijimin dhe artikulumin e kërkesave të tyre dhe pajisjen me aftësi avokuese në strukturat e qeverisë në lidhje me çështjet që preokupojnë shoqërinë kosovare.

ATRC realizon qëllimet e veta përmes katër programeve kryesore të saj:

1. Programi i ngritjes së kapaciteteve, i cili synon që përmes trajnimeve dhe ofrimit të konsulencave, të rrisë kapacitet e organizatave joqeveritare në Kosovë në fushën e zhvillimit organizativ, menaxhimit të projekteve dhe në avokim.
2. Programi i administrimit të Granteve, i cili synon të ndihmoj organizatat joqeveritare lokale, përmes granteve kryesisht në avokim.
3. Programi për Avokim, përmes projekteve të ndryshme ATRC synon të avokoj në institucione nacionale dhe lokale për probleme të ndryshme të cilat janë preokupim dhe brengë e qytetarëve në përgjithësi.
4. Informimi, me të cilin ATRC synon të ofroj informacione në mënyrë elektronike, përmes informacioneve të freskëta në ueb faqe, diskutime publike dhe tryeza të rrumbullakëta, ndërtim koalicioni, ndërmjetësim partneriteti dhe bashkëpunimi. ATRC, gjithashtu ofron librari me botime për çështjet sociale, politike dhe ekonomike që lidhen me Kosovën dhe rajonin.

1.1 Misioni i ATRC

Advocacy Training and Resource Center - ATRC është organizatë Kosovare jo-fitimprurëse, e cila angazhohet për rritjen e pjesëmarrjes së qytetarëve dhe shoqërisë civile në vendimmarrje, si parakusht për një shoqëri të zhvilluar demokratike.

ATRC ndihmon në forcimin e rolit të OJQ-ve si agjent të ndryshimit në shoqëri, ngritë kapacitetin e OJQ-ve dhe iniciativave qytetare që të ndërmarrin kampanja avokimi dhe kontribuon në krijimin e institucioneve qeverisëse që i takojnë standardeve ndërkombëtare.

ATRC punon me përfaqësues të OJQ-ve, iniciativave qytetare, administratës publike, institucioneve politike, mediave, etj, pavarësisht nga bindjet dhe përkatësitë politike, fetare, etnike, etj.

2. RRETH PROJEKTIT

Advocacy Training and Resource Center – ATRC, me mbështetje financiare nga Ambasada Amerikane në Prishtinë, nga marsi i vitit 2013 ka filluar së implementuari projektin “Fuqizimi i qytetarëve dhe komunave drejt zhvillimit demokratik”. Përmes këtij projekti ATRC ka synuar të kontribuoj në fuqizimin e rolit të qytetarëve në vendimmarrje, përmirësimin e marrëdhënieve në mes të shoqërisë civile dhe autoriteteve komunale dhe lehtësimin e mekanizmave të qeverisë lokale për angazhim të qytetarëve, që do të rezultojnë me inicimin e praktikave pjesëmarrëse në nivel lokal.

Projekti është implementuar në Komunën e Shtërpçës me ç’rast ATRC fillimisht ka nënshkruar marrëveshje bashkëpunimi me Komunën e Shtërpçës. Projekti ka vazhduar me organizimin e një sërë aktiviteteve, të përqendruara në ngritjen e kapaciteteve të qytetarëve dhe zyrtarëve komunal rreth përfshirjes së qytetarëve në procesin e vendimmarrjes në nivel lokal, qeverisjes dhe buxhetimit me pjesëmarrje, si një mekanizëm që mundëson përfshirjen e qytetarëve në vendimmarrje që nga faza e planifikimit dhe deri tek implementimi dhe monitorimi e vlerësimi i projekteve.

“Qasja qytetare në qeverisjen lokale” është udhëzues i përgaditur nga ATRC, në të cilin janë përfshirë edhe rekomandimet e përfaqësuesve të shoqërisë civile dhe zyrtarëve komunal të Komunës e Shtërpçës, gjatë punëtorive dhe takimeve të organizuara.

3. HYRJE

Në Kosovë, pjesëmarrja qytetare, është e rregulluar dhe e garantuar me Kushtetutë dhe ligj. Neni 45 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës garanton të drejtën e publikut për të ndikuar në vendimet e institucioneve të shtetit. “Institucionet shtetërore mbështesin mundësitë për pjesëmarrjen e çdonjërit në aktivitete publike dhe të drejtën e secilit për të ndikuar në mënyrë demokratike në vendimet e organeve publike”.

Pjesëmarrja e qytetarëve në nivel lokal rregullohet përmes ligjit për Vetëqeverisje Lokale, Ligjit për Qasje në dokumentet publike, Ligji për Klasifikimin e Dokumenteve Zyrtare si dhe statutit dhe rregulloreve komunale.

Ligji për Vetëqeverisjen Lokale paraqet bazën ligjore për sistemin e vetëqeverisjes së komunave. Individët dhe OJQ-të mund të përfshihen në vendimmarrje në nivel lokal, përmes disa mënyrave. Megjithatë, edhe pse infrastruktura ligjore përcakton dhe obligon komunat të aplikojnë mënyrat dhe mekanizmat e pjesëmarrjes së qytetarëve, pjesëmarrja e qytetarëve në vendimmarrje në qeverisjen lokale, në përgjithësi mbetet akoma e ulët.

Qeveria Lokale është akteri kryesor i cili duhet të siguroj përfshirjen e qytetarëve në vendimmarrje, megjithatë kontribut të rëndësishëm në këtë drejtim mund të japin edhe Organizatat e Shoqërisë Civile. Ato në të shumtën e rasteve kanë informacionet dhe përvojën e nevojshme për të qenë partner të institucioneve në proceset vendimmarrëse dhe njëkohësisht të mobilizojnë publikun për çështje me interes për qytetarët në përgjithësi.

Ky publikim është udhëzues praktik, i cili paraqet mekanizmat kryesor të pjesëmarrjes së qytetarëve në vendimmarrje në nivel lokal, të përcaktuara me ligjet e lartpërmendura si dhe rregulloret e Komunës së Shtërpcës, të cilat rregullojnë pjesëmarrjen e qytetarëve në komunë.

4. Pjesëmarrja e Qytetarëve në Nivel Lokal

Pjesëmarrja e qytetarëve në nivel lokal është proces, përmes së cilit mundësohet përfshirja e qytetarëve në vendimmarrje. Përfshirja e qytetarëve në procesin e vendimmarrjes siguron ndikimin e drejtpërdrejtë të qytetarëve në vendimet publike. Të gjithë qytetarët që janë të prekur nga një vendim i caktuar kanë të drejtën për t'u përfshirë në marrjen e atij vendimi.

Përfshirja e Qytetarëve në nivel lokal është e rëndësishme, sepse ajo ndikon në rritjen e legjitimitetit, efikasitetit, përgjegjshmërisë, transparencës dhe llogaridhënies së zyrtarëve të qeverisë lokale karshi qytetarëve. Ajo ndihmon Qeverinë lokale në marrjen e vendimeve të drejta dhe njëkohësisht kontribuon në arritjen e qëllimeve të vetë qytetarëve. Pjesëmarrja qytetare fillon nga shpërndarja e informatave nga qeveria lokale, përmes mjeteve të ndryshme të komunikimit dhe deri tek aplikimi i proceseve pjesëmarrëse, si planifikimi dhe buxheti. Në këtë drejtim rritja e pjesëmarrjes në qeverisjen lokale ka të bëjë me rritjen e drejtpërdrejtë të përfshirjes së qytetarëve në marrjen e vendimeve, që nga faza e planifikimit dhe deri te monitorimi dhe vlerësimi.

Pjesëmarrja qytetare është tregues i rëndësishëm i nivelit të demokracisë. Niveli i ulët i pjesëmarrjes konsiderohet shenjë shqetësuese dhe faktor që ndikon në mosfunksionimin e demokracisë lokale. Qeveria Lokale është akteri kryesor, i cili duhet të siguroj përfshirjen e qytetarëve në vendimmarrje. Ajo, bazuar në infrastrukturën ligjore, duhet të krijoj kushtet dhe mekanizmat e duhur për përfshirjen e qytetarëve. Njëkohësisht, qeveria lokale duhet të përdor mënyra dhe mjete të ndryshme komunikimi për të nxitur kontributin e publikut. Në këtë mënyrë, Qeveria lokale duhet të lehtësoj dhe jo të pengoj qytetarët që të kenë një rol më aktiv. Ajo duhet t'i siguroj qytetarët që pjesëmarrja aktive e tyre do të jetë e dobishme dhe se rekomandimet e tyre do të merren parasysh dhe do të përfshihen në fazën finale të vendimmarrjes.

Nga ana tjetër duke patur parasysh se pjesëmarrja e qytetarëve në qeverisjen lokale është edhe detyrë qytetare, qytetarët duhet të kenë vullnetin për të qenë pjesëmarrës aktiv. Ata duhet t'i njohin dhe t'i kuptojnë të drejtat e tyre për t'u përfshirë në proceset vendimmarrëse në nivel lokal. Qytetarët në përgjithësi, përdorin mënyra dhe mjete të ndryshme duke u munduar ta përmirësojnë jetën e tyre. Ata shprehin nevojat dhe kërkesat e tyre përmes kërkesave, protestave, peticioneve, etj. Megjithatë, qytetarët, zakonisht, janë më aktiv rreth çështjeve që drejtpërdrejt ndikojnë në jetën e tyre dhe më pak në çështje të tjera të interesit të përgjithshëm.

5. MEKANIZMAT E PJESËMARRJES SË QYTETARËVE NË QEVERISJEN LOKALE

Në Kosovë, pjesëmarrja qytetare, është e rregulluar dhe e garantuar me Kushtetutë dhe ligj. Neni 45 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës garanton të drejtën e publikut për të ndikuar në vendimet e institucioneve të shtetit. “Institucionet shtetërore mbështesin mundësitë për pjesëmarrjen e çdonjërit në aktivitete publike dhe të drejtën e secilit për të ndikuar në mënyrë demokratike në vendimet e organeve publike”.

Pjesëmarrja e qytetarëve në nivel lokal rregullohet përmes ligjit për Vetëqeverisje Lokale, Ligjit për Qasje në Dokumente Zyrtare, Ligji për Klasifikimin e Dokumenteve Zyrtare publike si dhe statutit dhe rregulloreve komunale.

Ligji për Vetëqeverisjen Lokale paraqet bazën ligjore për sistemin e vetëqeverisjes së komunave. Individët dhe OJQ-të mund të përfshihen në vendimmarrje në nivel lokal, përmes disa mënyrave. Kreu IX i Ligjit për Vetëqeverisjen Lokale përcakton mekanizmat e pjesëmarrjes së qytetarëve. Ky ligj bazohet mbi parimet e garantimit të pjesëmarrjes së publikut në vendimmarrje, përmes përcaktimeve ligjore të mënyrave të komunikimit në mes të qytetarëve dhe përfaqësuesve të zgjedhur. Ligji karakterizon takimet e kuvendit të komunës dhe të gjitha komisioneve të tij të hapura për publikun. Ligji parasheh gjithashtu, që komunat të mbajnë së paku dy takime publike në vit, ku mund të marrë pjesë secili person apo organizatë me interes në komunë. Këto takime shërbejnë si mjet informues për qytetarët, por edhe si mekanizëm për marrjen e sugjerimeve nga ana e përfaqësuesve të zgjedhur komunal. Nëse bëhet një pyetje në takim publik dhe për të cilën nuk mund të ketë përgjigje gjatë takimit, pyetësi mund të kërkojë përgjigje me shkrim në një periudhë prej 30 ditësh pas ditës së takimit.

Në përputhje me Ligjin për Vetëqeverisjen Lokale, pjesëmarrja qytetare në nivel lokal rregullohet me Statut, rregullore për transparencë, rregulloren për qasje në dokumente publike, rregulloren për bashkëpunimin e komunës me fshatra, vendbanime dhe lagje urbane, etj. Në këtë mënyrë komunat kanë krijuar mekanizmat ligjor për përfshirje të qytetarëve në qeverisjen lokale, siç janë

Tubimet me publikun, Konsultimet, zgjedhja e këshillave lokale dhe themelimi i komiteteve konsultative, që do të mundësonin pjesëmarrjen e qytetarëve në procesin vendimmarrës. Komunat e Kosovës, gjatë një viti, organizojnë nga dy takime me publikun, megjithatë pjesëmarrja e qytetarëve në këto takime nuk është e mjaftueshme.

Veç takimeve me publikun komuna garanton edhe përfshirjen e qytetarëve në vendimmarrje, përmes konsultimit me publikun. Neni 15.1 i Statutit të Komunës së Shtërpcës përcakton se Komuna duhet të konsultoj publikun në mënyrë që të sigurojë që vendimet e marra janë të bazuara në fakte dhe se janë marrë parasysh edhe përvojat e qytetarëve. Gjithashtu, Rregullorja për transparencë e Komunës së Shtërpcës përcakton se rregulloret dhe vendimet e Kuvendit të Komunës i nënshtrohen diskutimit publik para se ato të miratohen.

Themelimi i Komiteteve konsultative, në kuadër të Kuvendit të komunës është një mekanizëm tjetër, i garantuar me ligjin për vetëqeverisjen lokale, për pjesëmarrjen e qytetarëve në procesin vendimmarrës. Secili kuvend komunal mund të themelojë komitete konsultative, ku sipas nenit 73.2 të Ligjit për vetëqeverisjen lokale: Anëtarësi e

komiteteve përbëhet nga qytetarët dhe përfaqësuesit e organizatave joqeveritare. Kuvendi Komunal i Shtërpcës nuk ka themeluar komitete konsultative.

Në bazë të Ligjit për vetëqeverisjen lokale, Ministria e Administrimit të pushtetit Lokal më 15 korrik, të vitit 2008, ka nxjerrë Udhëzimin Administrativ Nr. 2008/8 “Për Marrëveshjet e bashkëpunimit të Komunës me fshatrat, vendbanimet dhe lagjet urbane”, i cili obligon komunat që me statut dhe rregullore lokale të përcaktojnë strukturën organizative dhe funksionale të fshatrave, vendbanimeve dhe lagjeve urbane si dhe zgjedhjen e përfaqësuesve të fshatrave në fshatra, vendbanime dhe lagje urbane.

Në vitin 2012 Kuvendi i Komunës së Shtërpcës ka aprovuar Rregulloren për Organizimin dhe bashkëpunimin e komunës me fshatrat, vendbanimet dhe lagjet urbane në territorin e Komunës së Shtërpcës, si dhe gjatë vitit 2013 ka themeluar gjithsej 16 Këshillat lokale, në fshatra dhe në qytet.

Për të rritur pjesëmarrjen e qytetarëve në vendimmarrje në nivel lokal dhe për të lehtësuar qasjen publike në dokumentet zyrtare të komunës Neni 68.4 i Ligjit për Vetëqeverisjen Lokale obligon komunat që të miratojnë rregullore për transparencë. “Kuvendi i komunës miraton rregulloren komunale që promovon transparencë të organeve legislative, ekzekutive dhe administrative të komunës, duke e rritur pjesëmarrjen e opinionit në marrjen e vendimeve në nivel lokal dhe duke lehtësuar qasjen publike në dokumentet zyrtare të komunës. Në vitin 2010 Kuvendi i Komunës së Shtërpcës ka aprovuar rregulloren për transparencë dhe gjithashtu Rregulloren mbi ndryshimin dhe plotësimin e rregullores për transparencë të Komunës së Shtërpcës, e cila përcakton edhe hartimin e Planit për informim dhe komunikim me publikun. Ky plan hartohet nga zyra përgjegjëse për informim në bashkëpunim me kryetarin, drejtoritë, Kryesuesin dhe sekretarinë e Kuvendit të Komunës.

Planin për informim dhe komunikim me publikun në Komunën e Shtërpcës përmban:

Aktivitetet për informim dhe komunikim me publikun

Kohën e realizimit të tyre

Personat përgjegjës për realizimin e planit

Koston financiare për implementimin e planit

Hapat konkret për shpërndarjen e informacionit përmes: tabelave informuese, të cilat vendosen në lokacionet brenda territorit të Komunës; buletinëve komunal, faqes elektronike të Komunës dhe broshurave.

5.1 Qasja në Dokumentet publike

Përmes Ligjit për Qasje në dokumentet publike të gjithë qytetarëve u jipet mundësia të kenë qasje në dokumentet publike të institucioneve. Ligji përcakton se të gjitha institucionet janë të obliguara të caktojnë njësinë apo zyrtarin të cilët janë përgjegjës për pranimin dhe shqyrtimin fillestar të kërkesave për qasje në dokumente.

Kështu qytetarët të gjitha kërkesat për qasje në dokumente duhet t’ia drejtojnë zyrtarit për komunikim me qytetarët. Kërkesa duhet mund të jetë e drejtpërdrejtë, me shkrim apo në formë elektronike. Zyra për komunikim me qytetarë mban evidencë të saktë për numrin e kërkesave për qasje në dokumente si dhe për numrin e lejuar apo të rrefuzuar të këtyre kërkesave. Gjithashtu, Zyra për komunikim me qytetarët përgadit raporte të rregullta dhe këto raporte ia dërgon njësisë përkatëse të komunës, zyrës së Kryetarit i cili

pastaj përgadit raportin gjithpërfshirës të institucioneve publike të Komunës për realizimin e së drejtës për qasje në dokumente publike.

Kërkuesi i dokumentit nuk është i obliguar të jap arsyet se përse kërkon qasje në dokument. Nëse kërkesa nuk është e saktë sa duhet, atëherë zyra për komunikim me qytetarë mund të kërkoj nga kërkuesi, por edhe i ndihmon atij në sqarimin e kërkesës. Zyra për komunikim me qytetarë nuk duhet të zbuloj identitetin e parashtruesit të kërkesës ndaj palëve të treta dhe gjithashtu kjo zyre duhet t'ju ofroj informata dhe ndihmë se si dhe ku mund të parashtrohen kërkesat për qasje në dokumente publike.

Pas parashtrimit të kërkesës për qasje në dokument publik, Zyra për komunikim me qytetarët obligohet që brenda shtatë dite, në bashkëpunim me Zyren e ekzekutivit të komunës, të nxjerr vendim për lejimin e qasjes në dokument ose të jap përgjigje me shkrim për të arsyetuar refuzimin e plotë apo të pjesshëm dhe njëkohësisht e informon kërkuesin për të drejtën që ai ka për parashtrimin e një kërkesë për rishqyrtim. Në qoftëse kërkesa refuzohet pjesërisht apo e plotë, kërkuesi ka të drejtë që brenda 15 ditësh nga dita e marrjes së përgjigjes nga institucioni publik të parashtroj kërkesë për rishqyrtimin e çështjes, duke kërkuar rishqyrtimin e vendimit.

Nëse autoriteti publik nuk i përgjigjet kërkesës për qasje në një dokument zyrtar, kjo konsiderohet si përgjigje negative dhe kërkuesi ka të drejtë që të filloj procedurën para Ombudspersonit, institucione tjera publike apo në gjykatë.

Në Komunën e Shtërpçës gjatë vitit 2013 ka patur vetëm një kërkesë për qasje në dokumente publike.

Mekanizmat tjerë të pjesëmarrjes së qytetarëve

Mekanizmat tjerë të pjesëmarrjes së qytetarëve, sipas Ligjit për vetëqeverisje lokale janë edhe e drejta e peticionit, iniciativat qytetare, kërkesa për referendum komunal etj.,

Qytetarët kanë të drejtën e prezantimit të peticionit në kuvendin e komunës për çfarëdo çështje lidhur më përgjegjësitë dhe kompetencat e komunës.

Qytetarët mund të inicojnë draft rregullore për konsiderim nga një kuvend komunal. Një draft rregullore e prezantuar me iniciativën e qytetarëve duhet të nënshkruhet nga së paku 15 përqind e votuesve të regjistruar në komunë. Rregullorja e propozuar duhet të trajtoj një çështje mbi të cilën komuna ka kompetenca. Kur kuvendit i prezantohet një rregullore e tillë, kuvendi komunal duhet ta konsideroj atë dhe të veproj brenda 60 ditëve pas pranimit. Qytetarët gjithashtu mund të kërkojnë që rregullorja e kuvendit të komunës e miratuar nga kuvendi i komunës, t'i nënshtrohet referendumit. Kërkesa duhet t'i dorëzohet kryesuesit të kuvendit të komunës, brenda 30 ditësh nga data e miratimit të rregullores e cila duhet të nënshkruhet nga 10% e votuesve të regjistruar. Kuvendi i komunës duhet ta shqyrtojë kërkesën brenda 30 ditëve pas pranimit të peticionit sipas ligjit në fuqi.

Edhe pse Qeveria Lokale është akteri kryesor, i cili duhet të siguroj përfshirjen e qytetarëve në vendimmarrje, rol të rëndësishëm në rritjen e pjesëmarrjes së qytetarëve në vendimmarrje mund të japin edhe Organizatat e Shoqërisë Civile. Ato ju shërbejnë në masë të madhe interesave të qytetarëve, duke avokuar te institucionet lokale, duke

edukuar publikun, tërhequr vëmendjen ndaj çështjeve me rëndësi publike, duke monitoruar punën e institucioneve si dhe duke ofruar sugjerime dhe rekomandime konkrete për çështje të ndryshme. Organizatat e shoqërisë civile në të shumtën e rasteve kanë informacionet dhe përvojën e nevojshme për të qenë partner të institucioneve në proceset vendimmarrëse dhe njëkohësisht të mobilizojnë publikun për çështje me interes për qytetarët në përgjithësi.

6. NIVELET E PJESËMARRJES SË QYTETARËVE

Nivelet kryesore të pjesëmarrjes së qytetarëve janë: informimi, konsultimi, diskutimi dhe partneriteti. Në vazhdim është paraqitur rëndësia e këtyre niveleve në procesin vendimmarrës si dhe aplikimi i tyre në nivelin lokal.

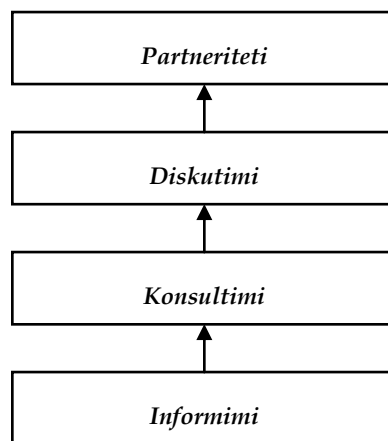

Fig: Nivelet kryesore të pjesëmarrjes së qytetarëve

- **Informimi i qytetarëve**

Informimi i qytetarëve nënkupton mundësinë e qytetarëve për të pasur qasje në informata, lidhur me politikat, vendimet dhe veprimet e qeverisë lokale. Qytetarët gjithashtu, duhet të jenë të informuar për të drejtat, përgjegjësitë dhe mundësitë që ata kanë për t'u përfshirë në qeverisjen lokale. Informimi është elementi kryesor drejt një qeverisje transparente dhe të përgjegjshme dhe gjithashtu krijon mundësi për përfshirjen e qytetarëve në vendimmarrje.

Ligji për vetëqeverisjen lokale obligon komunat që t'i informojnë qytetarët për çfarëdo planesh apo programesh të rëndësishme me interes publik. Gjithashtu, neni 4.5 i Rregullores për transparencë të Komunës së Shtërpcës përcakton se të gjitha rregulloret, procesverbalet dhe vendimet, publikimi i të cilave nuk kufizohet nga legjislacioni në fuqi për qasje në dokumentet zyrtare, publikohen në ueb faqen e Komunës së Shtërpcës, tetë ditë pas mbajtjes së mbledhjes në të cilën janë marrë vendimet. Rregullorja mbi ndryshimin dhe plotësimin e rregullores për transparencë të Komunës së Shtërpcës, përcakton se në ueb faqen e Komunës veç statutit, rregulloreve, vendimeve të Kryetarit dhe të Kuvendit, raporteve financiare, të auditimit, etj, të përmbaj edhe planin e veprimit për transparencë në procesin e hartimit të buxhetit.

Komunat e Kosovës në përgjithësi aplikojnë disa mjete për informim të qytetarëve. Ndër mjetet kryesore të përdorura janë ueb faqja e komunës, mediat, shpalljet, etj. Përmes ueb faqes së komunës qytetarët mund të informohen për aktivitetet e komunës dhe të arriturat e saj dhe gjithashtu janë të vendosura statuti i komunës, rregulloret komunale, vendimet, buxheti i aprovuar, etj. Megjithatë, aplikimi i mjeteve informuese të lartpërmendura mundëson informimin e qytetarëve, por jo edhe mundësinë që ata të mund të shprehin sugjerimet, kërkesat dhe vërejtjet e tyre.

Takimet publike të organizuara nga komuna janë mënyra më e aplikuar nga komunat në përgjithësi, edhe pse pjesëmarrja e qytetarëve në këto takime nuk është e mjaftueshme. Ndonëse, janë mundësi për qytetarët që të kenë një komunikim të drejtpërdrejtë me zyrtarët komunal, qytetarët nuk i vlerësojnë ato si mënyra të efektshme komunikimi dhe kjo për shkak të mundësisë së vogël për të ndikuar në rezultatin e një vendimi apo të një çështjeje të caktuar. Takimet e organizuara me qytetarë në fshatra dhe lagje vlerësohen si më efektive, në krahasim me takimet publike të organizuara në komunë.

Neni 7.8 i Rregullores për transparencë të Komunës së Shtërpcës përcakton se takime me qytetarë mund të organizohen edhe nëpër fshatra, vendbanime dhe lagje të caktuara Urbane, nga Kryetari i Komunës apo përfaqësuesi i tij. Gjithashtu, Rregullorja për Organizimin dhe bashkëpunimin e Komunës me fshatra, vendbanime dhe lagje urbane në territorin e komunës së Shtërpcës përcakton se takimet me qytetarë mund të organizohen edhe me iniciativën e këshillit lokal të fshatit, vendbanimit apo lagjes urbane

Gjatë vitit 2013 Komuna e Shtërpcës veç dy takimeve publike të mbajtura në Komunë, ka organizuar edhe 16 takime me qytetarë.

- **Konsultimi**

Konsultimi me publikun paraqet nivelin e dytë të pjesëmarrjes së qytetarëve, përmes së cilit qytetarët kanë mundësi të jenë pjesëmarrës aktiv. Në këtë mënyrë qytetarët mund të paraqesin opinionin e tyre, sugjerimet, rekomandimet dhe vërejtjet për çështje të caktuara, gjë që ndihmon edhe qeverinë lokale në marrjen e vendimeve më të drejta dhe efektive në lidhje me identifikimin e nevojave dhe prioritetëve të qytetarëve dhe politikave publike në përgjithësi.

Komunat janë të obliguara me statute komunale të konsultojnë publikun. Bazuar në nenin 15.1 të Statutit të Komunës së Shtërpcës "Komuna duhet të konsultoj publikun në mënyrë që të sigurojë që vendimet e marra janë të bazuara fuqishëm në fakte dhe se janë marrë parasysh pikëpamjet dhe përvojat e qytetarëve si dhe janë përdorur mundësitë e reja dhe kreative para marrjes së vendimit, si dhe të gjitha gjitha vendimet e propozuara mund të zbatohen në mënyrë efektive në praktikë. Poashtu, neni 15.2 përcakton se Komuna gjithashtu duhet të përkujdeset që qytetarët të kenë pasur mundësi ta shprehin mendimin e tyre dhe se interesat dhe kërkesat e tyre të merren parasysh. Sipas statutit konsultat me publikun mund të mbahen nga Kuvendi komunal, komitetet e tij dhe Kryetari i komunës do të kenë autoritetin që të mbajnë konsulta publike për çdo çështje që është në kompetencat e tyre.

Rregullorja për Organizimin dhe bashkëpunimin e Komunës me fshatra, vendbanime dhe lagje urbane në territorin e komunës së Shtërpcës përcakton se së paku një anëtar i Këshillit lokal të fshatit, vendbanimit apo lagjes urbane duhet të jetë i përfshirë në të gjitha grupet punuese komunale për planifikim të planeve urbane, zhvillimore dhe rurale, që janë pjesë e lokalitetit ku ata jetojnë.

Format e konsultimit të cilat mund t'i shfrytëzoj komuna, sipas Statutit të Komunës së Shtërpcës janë:

- a) Fushata informative dhe të publicitetit për promovimin e programeve dhe të aktiviteteve komunale;
- b) Kontaktet me grupet e fokusit, për t'i testuar dhe diskutuar politikat;
- c) Anketa që kanë të bëjnë me implementimin e politikës;
- d) Shpalljet publike të propozimeve lidhur me politikën apo Projekt-Rregulloret, duke ftuar pjesëmarrjen me prezantime;
- e) Kontakte të rëndësishme me grupet përkatëse të interesit;
- f) Takime publike;
- g) Dëgjimet publike dhe
- h) Studime për vlerësimin e ndikimit.

Konsultat me publikun, pa përjashtuar mjetet tjera të komunikimit, duhet të publikohen në Faqen Zyrtare të Komunës dhe gjithashtu, Komuna duhet të ofroj kohë të mjaftueshme për shqyrtimin e përgjigjeve dhe informacioneve me shkrim. Neni 20.1 i Statutit të Komunës së Shtërpcës përcakton se Komuna duhet t'i lejojë së paku 8 javë dhe më së shumti 12 javë për dhënien e përgjigjeve me shkrim për konsultimin e publikut. Komuna analizon përgjigjet dhe rezultatet bëhen publike, duke iu kushtuar rëndësi mendimeve të shprehura në marrjen përfundimtare të vendimit. Rezultatet e konsultave të hapura me publikun duhet gjithashtu të publikohen në Faqen Zyrtare të Komunës.

• Diskutimi

Përveç nevojës për informim të drejtë, qytetarët gjithashtu mund të kontribuojnë në ofrimin e informatave të nevojshme për qeverinë lokale dhe të luajnë një rol efektiv në vendimmarrje.

Neni 8.1 i Rregullores për transparencë të Komunës së Shtërpcës përcakton organizimin e diskutimit publik para miratimit të rregulloreve dhe vendimeve të Kuvendit të Komunës: "Rregulloret dhe vendimet e Kuvendit të Komunës i nënshtrohen diskutimit publik para se ato të miratohen". Organi përgjegjës që propozon dokumentin, cakton mënyrën e konsultimit me grupet e interesit, seancat dëgjimore për publikun dhe forma tjera të pjesëmarrjes së publikut. Zyra përgjegjëse për informim njofton publikun për pjesëmarrje të publikut për diskutim publik, përmes shpalljes publike në vendet më të frekuentuara brenda territorit të komunës, mediave të shkruara dhe ueb faqes së Komunës. Organi kompetent që ka propozuar aktin, duhet të marrë pjesë aktivisht dhe të sqaroj përmbajtjen e aktit para publikut. Propozimet e dhëna nga publiku gjatë konsultimeve, duhet të evidencohen. Propozimet shqyrtohen brenda 15 ditëve nga përfundimi i konsultimeve. Organi që ka propozuar aktin, duhet të informojë Kuvendin për propozimet e dhëna në diskutim publik, duke përfshirë propozimet e refuzuara, si

dhe ato të marra parasysish. Me rastin e miratimit të aktit, Kuvendi kujdeset që propozimet e argumentuara të përfshihen në tekstin përfundimtar të projektit.

- **Partneriteti**

Partneriteti është niveli më i lartë i përfshirjes së qytetarëve në qeverisjen lokale. Bashkëpunimi, partneriteti, koordinimi i veprimeve në mes organizatave të shoqërisë civile, grupeve të qytetarëve në njërën anë si dhe institucioneve publike është jetik dhe përcaktues për nivelin e demokracisë në vend në përgjithësi si dhe transparencës, përgjegjshmërisë dhe llogaridhënies.

Partneriteti nënkupton njohjen e përgjegjësisë së përbashkët. Kur qytetarët ndjejnë se janë partnerë në qeveri, ata do t'a rikthejnë besimin ndaj qeverisë lokale.

PARTNERITET	Bashkëpunim dhe koordinim i veprimeve në mes organizatave të shoqërisë civile, grupeve të qytetarëve dhe institucioneve publike
KONSULTIM/ DISKUTIM	Takimet me grupet e interesit Anketat që kanë të bëjnë me implementimin e politikës Pjesëmarrje në grupe punuese në Kuvendin Komunal për hartimin e rregulloreve Komitetet këshillëdhënëse Takimet publike Dëgjimet publike Studimet për vlerësim të efektit Diskutimi publik para miratimit të rregulloreve dhe vendimeve të Kuvendit të Komunës
INFORMIM	Shpalljet publike në vendet me të frekuentuara brenda territorit të komunës Mediat e shkruara dhe elektronike Ueb faqja zyrtare e Komunës Fushatat informative Broshurat Tabelat informuese Buletinët komunal

Fig: Mënyrat e bashkëpunimit në mes qytetarëve dhe komunës

7. PROCESI I VENDIMMARRJES

Përmes pjesëmarrjes qytetare Qeveria lokale synon t'i informoj qytetarët për vendimet e marra apo t'i përfshij qytetarët në vendimmarrje. Shumë çështje për të cilat vendoset në nivel lokal në përgjithësi i takojnë synimit të parë. Pra, në përgjithësi, qeveritë lokale më tepër i informojnë qytetarët për vendimet e marra, sesa bëjnë përpjekje t'i përfshijnë ata drejtpërdrejt në vendimmarrje. Pjesëmarrja aktive e qytetarëve është e domosdoshme në

të gjitha fazat e procesit vendimmarrës, duke filluar nga planifikimi, diskutimi, marrja e vendimit, implementimi dhe monitorimi.

Planifikimi- Marrja e një vendimi pa planifikim nuk sjell një vendim efektiv. Faza e planifikimit mundëson lehtësimin e vendimit, andaj është e rëndësishme që në këtë fazë të përfshihen të gjitha palët me interes. Qytetarët duhet të përfshihen në fazën e planifikimit, si gjatë hartimit të një rregulloreje, identifikimit të nevojave të qytetarëve apo të një çështje tjetër me interes për ta.

Konsultimi/diskutimi- Qëllimi kryesor i konsultimit është që të mundësoj pjesëmarrjen aktive dhe të efektshme të individëve dhe komuniteteve në vendimmarrje. Qeveria lokale duhet të siguroj që të gjithë ata që janë ose mund të ndikohen nga vendimi t'i përfshij në fazën e konsultimit. E rëndësishme është që qeveria lokale të ofroj informacione të qarta dhe të nevojshme rreth çështjes për të cilën zhvillohet konsultimi.

Marrja e vendimit- Para marrjes së vendimit qeveria lokale duhet t'i shqyrtoj të gjitha kërkesat, sugjerimet dhe vërejtjet e paraqitura nga qytetarët, gjatë fazës së konsultimit.

Implementimi- Procesi i vendimmarrjes nuk përfundon me marrjen e një vendimi. Ndonëse fazat paraprake janë shumë të rëndësishme, mënyra e zbatimit të vendimeve mund të jetë po aq e rëndësishme, meqë ka raste kur vendimet ngecin pikërisht në fazën e implementimit. Monitorimi dhe vlerësimi si faza të mëtejme do të tregojnë nëse vendimi ka qenë apo jo cilësor dhe i efektshëm.

Monitorimi dhe vlerësimi- Monitorimi përfshin mbikqyrjen e aktiviteteve për të përcaktuar nëse një vendim është duke u zbatuar ashtu siç është planifikuar. Kurse, vlerësimi përfshin analizimin e aktiviteteve dhe ndikimit për të përcaktuar nëse ato janë duke i kontribuar qëllimit kryesor.

Përfshirja e qytetarëve në monitorim dhe vlerësim kontribuon në rritjen e transparencës përgjegjshmërisë dhe llogaridhënies së zyrtarëve komunal ndaj qytetarëve si dhe ofron mundësinë e përmirësimit dhe ofrimit të shërbimeve publike më cilësore, të cilat janë esenciale për mirëqenien e qytetarëve.

Nga praktika e deritanishme ka patur mjaft raste kur Qeveria lokale ka përfshirë qytetarët vetëm në një apo në disa faza të procesit të vendimmarrjes. Edhe pse përfshirja e qytetarëve në tërë procesin e vendimmarrjes nuk është e lehtë, ajo kontribuon jo vetëm në sigurimin e informatave më të plota rreth një çështjeje të caktuar, por edhe që vendimi të jetë më efektiv dhe i aplikueshëm në praktikë.

Infrastruktura ligjore ekzistuese në Kosovë edhe në nivel lokal ofron disa mundësi për qytetarët dhe grupet formale që të përfshihen në proceset vendimmarrëse, duke filluar që nga e drejta e qytetarëve për:

- Pjesëmarrje në takimet publike, të organizuara nga Kuvendi Komunal
- Pjesëmarrje në grupe punuese në Kuvend Komunal për hartimin e rregulloreve
- Peticioni
- Inicimi për konsiderim i një rregulloreje dhe

- Kërkimi i referendumit në nivel lokal.

Pjesëmarrja në grupe punuese në Kuvend Komunal për hartimin e rregulloreje është mënyra më e mirë për të dhënë kontributin tuaj dhe njëkohësisht për të ndikuar drejtpërdrejt në përmirësimin dhe ndryshimin e saj.

Një nga format e konsultimit të përcaktuara me Statutin e Komunës së Shtërpçës janë edhe studimet për vlerësim të ndikimit. Në këtë mënyrë komuna mund të konsultoj qytetarët se çfarë ndikimi ka patur tek ta një rregullore, vendim apo sa janë të kënaqur qytetarët me shërbimet publike të ofruara nga komuna. Nëse kjo formë aplikohet nga komuna, atëherë mund të themi se qytetarët janë përfshirë në vlerësimin e një politike publike apo cilësinë e shërbimeve publike, varësisht se çfarë përfshin vlerësimi.

8. PROCESET QË NDIKOJNË NË PËRFSHIRJEN E QYTETARËVE NË VENDIMMARRJE

8.1 Planifikimi me pjesëmarrje

Planifikimi me pjesëmarrje është një proces, që mundëson përfshirjen e qytetarëve që nga faza e parë e identifikimit të çështjeve. Në nivel lokal planifikimi me pjesëmarrje është veçanërisht i nevojshëm për identifikimin e nevojave dhe kërkesave të qytetarëve. Në këtë mënyrë qytetarët do të jenë ata që do t'vëndosin për përcaktimin e prioriteteve të tyre. Në kohën e fundit, në disa komuna të Kosovës, ka filluar të aplikohet procesi i planifikimit kooperues, përmes organizimit të takimeve të veçanta me qytetarë, në fshatra dhe në lagje. Në këtë drejtim, ATRC ka kontribuar në inicimin e këtij procesi në komunat e regjionit të Prizrenit, Pejës dhe të Gjilanit, duke identifikuar nevojat e qytetarëve të të gjitha fshatrave dhe lagjeve të këtyre komunave. Komunat e Kosovës duhet të vazhdojnë të aplikojnë këtë praktikë dhe për më tepër ato duhet të aplikojnë këtë proces deri në fazën e vendimmarrjes, në mënyrë që qytetarët jo vetëm të paraqesin, por edhe të vendosin për prioritetet e tyre.

8.2 Buxhetimi me pjesëmarrje

Buxhetimi me Pjesëmarrje është një proces që ndihmon në rritjen e pjesëmarrjes së qytetarëve në vendimmarrje dhe përmirësimin e llogaridhënies dhe transparencës në administrimin e çështjeve financiare. Ky është një mekanizëm që përfshin dhe i fuqizon qytetarët duke siguruar një shpërndarje më të barabartë të investimeve. Pas identifikimit të nevojave dhe rekomandimeve të qytetarëve, përmes organizimit të takimeve të veçanta me qytetarë në fshatra dhe në lagje, vazhdohet me hapin e dytë të këtij procesi i cili përfshin organizimin e takimeve të dyta, në të cilat qytetarët vendosin prioritetet e tyre. Zgjedhja e prioriteteve bëhet përmes një procesi demokratik, qoftë përmes votimit të drejtpërdrejtë gjatë takimit ose përmes fletëve të votimit që qytetarët i plotësojnë dhe i hedhin në vende të caktuara.

Hapi i tretë i rëndësishëm është themelimi i grupit përfaqësues të qytetarëve. Qytetarët përzgjedhin anëtarët e grupit, të cilët do të marrin pjesë apo monitorojnë marrjen e vendimeve rreth projekteve të cilat do të implementohen nga komuna.

Përmes aplikimit të procesit i buxhetimit me pjesëmarrje arrihet shpërndarja proporcionale e investimeve, duke iu mundësuar kështu që të gjithë qytetarëve pa dallim të përfitojnë nga ky proces dhe në veçanti qytetarët e zonave rurale apo të lagjeve të cilët për arsye të ndryshme deri më tani kanë përfituar më pak.

9. ROLI I FUSHATAVE AVOKUESE NË PËRFSHIRJEN E QYTETARËVE NË VENDIMMARRJE

Përveç mekanizmave ekzistues në nivel lokal, organizimi i fushatave avokuese është një mundësi tjetër përmes së cilës qytetarët, grupet joformale dhe organizatat e shoqërisë civile mund të ndikojnë në rritjen e përfshirjes së qytetarëve në vendimmarrje dhe ndikimin në politikat publike. Kontributi i fushatave avokuese të tyre mund të fokusohet në disa drejtime: 1. Avokimi në krijimin apo ndryshimin e rregulloreve, planeve, etj të parapara me ligje dhe rregulloret komunale; 2. Avokimi për themelimin apo funksionalizimin e mekanizmave/strukturave të nevojshme për implementimin e tyre dhe 3. Informimi dhe edukimi i qytetarëve dhe zyrtarëve komunal rreth çështjes për të cilën avokohet.

Që fushata avokuese të jetë e suksesshme duhet paraprkasht që grupi avokues të definoj çështjen për të cilën do të avokohet, pastaj qëllimin dhe përcaktimin e objektivave konkrete, identifikimin e vendimmarrësve primar dhe sekondar, përcaktimin e strategjive dhe taktikave avokuese, identifikimin e palëve me interes, definimin e mesazhit të fushatës, ndërtimin e përkrahjes dhe monitorimin dhe vlerësimin e vazhdueshëm të fushatës.

10. REKOMANDIME PËR RRRITJEN E PJESËMARRJES SË QYTETARËVE NË QEVERISJEN LOKALE

- Të aplikohen mjete të ndryshme komunikimi, përmes së cilave qytetarët do të mund të shprehin sugjerimet, kërkesat dhe vërejtjet e tyre.
- Para organizimit të takimeve publike, të informohen organizatat e shoqërisë civile për rendin e ditës së atij takimi si dhe materiale tjera shtesë, kur është e mundur, në mënyrë që të jenë pjesëmarrës aktiv të atij takimi.
- Të organizohen takime periodike me qytetarë në fshatra dhe lagje.
- Të themelohen Komitete konsultative për pjesëmarrje qytetare në vendimmarrje, në veçanti për buxhetim me pjesëmarrje.
- Të fuqizohen Këshillat e Lokale përmes rritjes së bashkëpunimit me Komunën dhe qytetarët.
- Organizatat e shoqërisë civile të jenë më aktive në informimin dhe avokimin publik të qytetarëve, për të qenë pjesë e vendimmarrjes në nivel lokal.

Literatura dhe referencat:

Avokimi në Kosovë, Advocacy Training and Resource Center-ATRC

Citizen Participation in Local Government Budgeting, Maureen Berner

Ligji për Vetëqeverisjen Lokale, Kuvendi i Republikës së Kosovës, Nr. 03/L-040, 2008

Ligji për Qasje në dokumentet publike, Kuvendi i Republikës së Kosovës, Nr. 03/L-215, 2010

Udhëzimi Administrativ Nr 2008/28 “Për Marrëveshjet e Bashkëpunimit të Komunës me fshatrat, vendbanimet dhe lagjet urbane”, Republika e Kosovës, Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal.

Udhëzimi Administrativ Nr.2008/10, “Për organizimin dhe funksionimin e Komiteteve Konsultative në Komuna”, Republika e Kosovës, Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal

Statuti i Komunës së Shtërpcës, Kuvendi i Komunës së Shtërpcës, Nr.01/898, 2010

Rregullore për transparencën, Kuvendi i Komunës së Shtërpcës, 01.Nr.895, 2010

Rregullore mbi ndryshimin dhe plotësimin e rregullores për transparencë të Komunës së Shtërpcës, Kuvendi i Komunës së Shtërpcës, Nr. 01/895, 2010

Rregullore për organizimin dhe bashkëpunimin e Komunës me fshatrat, vendbanimet dhe lagjet urbane në territorin e Komunës së Shtërpcës, 01-16-1541, 2012

Falenderim

ATRC falenderon komunën Hani i Elezit, në veçanti Kryetarin e Komunës, Zyren për informim publik dhe përfaqësuesit e shoqërisë civile për përkrahjen dhe bashkëpunimin gjatë implementimit të projektit.

"Ky projekt u financua përmes grantit të Ambasadës Amerikane në Prishtinë. Mendimet, përfundimet dhe konkludimet apo rekomandimet e shprehura këtu janë të Autorit (ëve) dhe jo medoemos pasqyrojnë qëndrimet e Departamentit të Shtetit."

PRISTUP GRAĐANA U LOKALNOJ SAMOUPRAVI

Priština, novembar 2013

SADRŽAJ

1. Oko ATRC	3
1.1 Misija ATRC	3
2. Oko projekta	4
3. Uvod	5
4. Učešće građana na lokalnom nivou	6
5. Mehanizmi učešća građana u lokalnoj samoupravi	6
5.1 Pristup javnim dokumentima	8
6. Nivoi učešća građana	10
7. Procesi donošenja odluka	13
8. Procesi koji utiču na uključivanje građana u donošenju odluka	15
9. Uloga kampanja javnog zastupanja za uključivanje građana u donošenju odluka	16
10. Preporuke radi povećanja učešća građana u lokalnoj samoupravi	16

1. OKO ATRC

Od svog osnivanja 2001., ATRC je pomagao velikom broju NVO na Kosovu težeći podizanju kapaciteta i stručnosti u njihovom radu, stvaranju i artikulisanju njihovih zahteva i opremanju sposobnostima zastupanja u strukturama vlade u vezi pitanja koja preokupiraju kosovsko društvo.

ATRC svoje ciljeve ostvaruje preko četiri svojih glavnih programa:

1. Program podizanja kapaciteta, koji teži da preko obuke i pružanja saveta, poveća kapacitete nevladinih organizacija na Kosovu u oblasti organizacionog razvoja, upravljanja projektima i zastupanju.
2. Program administriranja Grantovima, koji teži da pomogne lokalne nevladine organizacije, preko grantima uglavnom u zastupanju.
3. Program za Zastupanje, preko raznih projekata ATRC teži da avocira u nacionalnim i lokalnim institucijama o raznim problemima, koji su uopšte preokupacija i briga građana.
4. Informisanje, kojim ATRC teži pružanje informacije elektronskim putem, preko svežih informacija u internet stranici, javne rasprave i okrugle stolove, izgradnju koalicija, posredovanje partnerstva i saradnje. ATRC, takođe pruža i knjižaru sa izdanjima o socijalnim, političkim i ekonomskim pitanjima koja su vezana za Kosovo i regiju.

1.1 Misija ATRC

Advocacy Training and Resource Center - ATRC je neprofitna kosovska organizacija, koja se angažuje za povećanje učešća građana i civilnog društva u donošenju odluka, kao preduslov za jedno demokratski razvijeno društvo.

ATRC pomaže u jačanju uloge NVO-a kao agent promena u društvu, podiže kapacitet NVO-ima i građanskim inicijativama kako bi organizovali kampanje koje imaju međunarodne standarde.

ATRC radi sa predstavnicima NVO-a, građanskim inicijativama, javne uprave, političkih ustanova, medijama, itd., bez obzira na političku, versku, etničku itd., pripadnost.

2. OKO PROJEKTA

Advocacy Training and Resource Center – ATRC, uz finansijsku podršku Američke ambasade u Prištini, od meseca marta 2013. godine počeo je sa primenom projekta “Osnaživanje građana i opština u pravcu demokratskog razvoja”. Preko ovog projekta ATRC je težio da doprinese osnaživanju uloge građana u donošenju odluka, poboljšanju odnosa između civilnog društva i opštinskih vlasti i olakšavanju mehanizama lokalne samouprave za angažovanje građana, koje će rezultirati sa pokretanjem praksi učešća na lokalnom nivou.

Projekat je primenjen u Opštini Štrpce, gde je na početku ATRC potpisao sporazum saradnje sa Opštinom Štrpce. Projekat se nastavio organizovanjem niza aktivnosti, usredsređenih na povećanju kapaciteta građana i opštinskih zvaničnika oko učešća građana u procesu donošenja odluka na lokalnom nivou, upravljanja i budžetiranja sa učešćem, kao jedan mehanizam koji omogućuje učešće građana u donošenju odluka od faze planiranja do primene i nadgledanja kao i procenjivanje projekata.

“Pristup građana u lokalnoj samoupravi” je uputstvo pripremljeno od ATRC, gde su obuhvaćene i preporuke predstavnika civilnog društva i opštinskih zvaničnika Opštine Štrpce, tokom organizovanja radionica i susreta.

3. UVOD

Na Kosovu, građansko učešće je Ustavom i zakonom regulisano i zagarantovano. Član 45. Ustava Republike Kosovo garantuje pravo javnosti da utiče na odluke institucija države. „Državne institucije podržavaju mogućnosti učešća svakog u javnim aktivnostima i pravo svakog je da na demokratski način utiče na odluke javnih organa“.

Učešće građana na lokalnom nivou se reguliše Zakonom o lokalnoj samoupravi, Zakonom o pristupu javnim dokumentima, Zakonom o klasifikaciji službenih dokumenata kao i statutom i opštinskim uredbama.

Zakon o lokalnoj samoupravi predstavlja zakonsku osnovu za samoupravu opština. Pojedinci i NVO-i mogu se obuhvatiti u donošenju odluka na lokalnom nivou, na nekoliko načina. Međutim, iako zakonska infrastruktura određuje i obavezuje opštine da primene načine i mehanizme za učešće građana, učešće građana u prilikom donošenja odluka u lokalnoj samoupravi, uglavnom ostaje još uvek na niskom nivou.

Lokalna samouprava je glavni akter koji treba da obezbedi učešće građana u odlučivanju, međutim, značajan doprinos u ovom pravcu mogu dati i organizacije civilnog društva. One u većini slučajeva imaju potrebne informacije i iskustvo da budu partneri institucija tokom procesa donošenja odluka i istovremeno mobilizuju javnosti za pitanja od opšteg interesa.

Ova publikacija je praktičan vodič, što predstavlja glavne mehanizme učešća građana u donošenju odluka na lokalnom nivou, utvrđena gore navedenim zakonima i uredbama Opštine Štrpce, koja regulišu učešće građana u opštini.

4. UČEŠĆE GRAĐANA NA LOKALNOM NIVOU

Učešće građana na lokalnom nivou je proces, preko kojeg se omogućava direktno učešće građana u donošenje odluka. Učešćem građana u procesu donošenja odluka se obezbeđuje direktan uticaj građana na javne odluke. Svi građani koji su uticani nekog određene odluke imaju pravo na učešće tokom donošenja te odluke.

Obuhvatanje građana na lokalnom nivou je značajno, pošto utiče na povećanje legitimnosti, efikasnosti, odgovornosti, javnosti i polaganje računa zvaničnika lokalnih vlasti prema građanima. To pomaže lokalnu vladu tokom donošenja pravih odluka i ujedno doprinosi u ostvarivanju ciljeva samih građana. Građansko učešće počinje od raznošenja informacija od strane lokalne vlade, preko raznih sredstava informisanja i do primene procesa učešća, kao planiranje i budžetiranje. U ovom pravcu povećanje učešća u lokalnoj samoupravi tiče se neposrednog povećanja učešća građana u donošenju odluka, od faze planiranja pa do nadgledanja i procenjivanja.

Učešće građana je značajan pokazatelj nivoa demokratije. Nizak nivo učešća smatra se znak uznemirenja i faktor koji utiče na nefunkcionisanje lokalne demokratije. Lokalna vlada je glavni akter, koji treba da obezbedi obuhvatanje građana tokom odlučivanja. Ona, zasnovanu na zakonsku infrastrukturu, treba da stvara potrebne uslove i mehanizme za učešće građana. Istovremeno, lokalna vlada treba da koristi razne načine i sredstva komuniciranja da bi podstakli doprinos javnosti. Na ovaj način, Lokalna vlada treba da olakša a ne da ometa građane kako bi imali što aktivniju ulogu. Ona treba da obezbedi građane da će njihovo aktivno učešće biti korisno i da će njihove preporuke uzeti u obzir i obuhvatiti u konačnoj fazi odlučivanja.

S druge strane, imajući u obzir da učešće građana u lokalnoj samoupravi je i građanska dužnost, građani treba imati volju da budu aktivni učesnici. Oni treba da prepoznaju i shvate njihova prava da bi bili obuhvaćeni u procesima odlučivanja na lokalnom nivou. Građani u celini upotrebljavaju razne načine i sredstva težeći da poboljšaju svoj život. Oni izražavaju svoje potrebe i zahteve preko zahteva, protesta, peticija, itd. Međutim, građani su, aktivniji oko pitanja koja neposredno utiču na njihov život, a manje na ostala pitanja opšteg interesa.

5. MEHANIZMI UČEŠĆA GRAĐANA U LOKALNOJ SAMOUPRAVI

Na Kosovu, učešće građana je regulisano i zagantovano Ustavom i zakonom. Član 45. Ustava Republike Kosovo garantuje pravo javnosti da utiče na odluke institucija države. „Državne institucije podržavaju mogućnosti učešća svakog u javnim aktivnostima i pravo svakog da bi na demokratski način uticao na odluke javnih organa“.

Učešće građana na lokalnom nivou reguliše se putem Zakona lokalne samouprave, Zakona o pristupu javnim dokumentima, Zakona o klasifikaciji službenih dokumenata kao i statuta i opštinskih pravilnika.

Zakon o lokalnoj samoupravi predstavlja zakonsku osnovu za sistem opštinske samouprave. Pojedinci i NVO-i mogu se obuhvatiti u odlučivanju na lokalnom nivou, na

nekoliko načina. Poglavlje IX Zakona o lokalnoj samoupravi utvrđuje mehanizme učešća građana. Ovaj Zakon se zasniva na načelima garantovanja učešća javnosti u donošenju odluka, preko zakonskih definicija na načina komuniciranja između građana i izabranih predstavnika. Zakon karakteriše sednice skupštine opštine i svih njenih komisija otvorene za javnost. Zakon takođe predviđa da opštine godišnje održe najmanje dva javna susreta, gde može učestvovati svaki pojedinac ili organizacija od interesa u opštini. Ovi susreti služe kao informativno sredstvo za građane, ali i kao mehanizam za uzimanje sugestija od strane izabranih opštinskih predstavnika. Ako se postavi pitanje na javnom susretu i za koje nema odgovora tokom susreta, postavljač pitanja može da zatraži pismeni odgovor u periodu od 30 dana nakon dana susreta.

U skladu sa Zakonom o lokalnoj samoupravi, učešće građana na lokalnom nivou reguliše se Statutom, pravilnikom o transparentnosti, pravilnikom o pristupu javnim dokumentima, pravilnikom o saradnji opštine sa selima, naseljima, urbanim kvartovima, itd. Na ovaj način opštine su stvorile zakonske mehanizme za obuhvat građana u lokalnoj samoupravi, kao što su: Susreti sa publikom, savetovanja, izbor lokalnih saveta i osnivanje konsultativnih komiteta, što bi omogućili učešće građana u procesu donošenja odluka. Opštine Kosova, tokom jedne godine, organizuju po dva susreta sa publikom, međutim, učešće građana u ovim susretima nije dovoljno.

Pored susreta sa publikom, opština garantuje i učešće građana u donošenju odluka preko konsultovanja sa publikom. Član 15.1 Statuta Opštine Štrpce određuje da Opština treba da konsultuje publiku da bi obezbedio da donete odluke budu osnovane na činjenicama i da su uzeta i iskustva građana. Takođe Pravilnik o transparentnosti Opštine Štrpce određuje da pravilnici i odluke Skupštine opštine podlegnu javnoj diskusiji pre nego one budu usvojene.

Osnivanje konsultativnih komiteta, u okviru Skupštine opštine, je jedan drugi mehanizam, garantovan Zakonom o lokalnoj samoupravi, za učešće građana u procesu odlučivanja. Svaka skupština opštine može da osniva konsultativne komitete, gde, prema članu 73.2 Zakona o lokalnoj samoupravi: Članstvo komiteta sastoji se od građana i predstavnika nevladinih organizacija. Skupština opštine Štrpce nije osnovala konsultativne komitete.

Na osnovu Zakona o lokalnoj samoupravi, Ministarstvo administracije lokalne samouprave dana 15. jula, 2008. god. donelo je Administrativno uputstvo Br. 2008/8 „O sporazumima saradnje Opštine sa selima, naseljima i urbanim četvrtima“, koje obavezuje opštine da statutom i lokalnim pravilnicima odredi organizacionu i funkcionalnu strukturu sela, naselja i urbanih četvrti kao i izbor seoskih predstavnika u selima, naseljima i urbanim četvrtima.

U 2012. g. Skupština opštine Štrpce je usvojila Pravilnik o organizovanju i saradnji opštine sa selima, naseljima i urbanim četvrtima na teritoriji Opštine Štrpce, kao i tokom 2013. je osnovala ukupno 16 Lokalnih saveta, u selima i u gradu.

Da bi povećali učešće građana u odlučivanje na lokalnom nivou i da bi se olakšao javni pristup u službena dokumenta opštine Član 68.4 Zakona o lokalnoj samoupravi obavezuje opštine da usvoje pravilnike o transparentnosti. „Skupština opštine usvaja

opštinski pravilnik koji promovise transparentnost zakonodavnih, izvršnih i administrativnih organa opštine, povećavajući učešće javnosti u donošenju odluka na lokalnom nivou i olakšavajući javni pristup u službena dokumenta opštine. U 2010.g. Skupština opštine Štrpca je usvojila Pravilnik o transparentnosti i, takodje, Pravilnik o izmenama i dopunama pravilnika o transparentnosti Opštine Štrpce, koji utvrđuje i izradu Plana za informisanje i komuniciranje sa javnošću. Ovaj plan se izrađuje od strane odgovorne kancelarije za informisanje u saradnji sa predsednikom, upravama, predsedavajućim i sekretarijatom Skupštine opštine.

Plan za informisanje i komuniciranje sa javnošću u Opštini Štrpce sadrži:

Aktivnosti za informisanje i komuniciranje sa javnošću

Vreme njihove realizacije

Odgovorne osobe za realizaciju plana

Finansijske troškove za primenu plana

Konkretne korake za raznošenje informacije putem: informativnih tabli, koje se postavljaju u lokacijama unutar teritorije Opštine; opštinskih biltena, internet stranice Opštine i brošura.

5.1 Pristup javnim dokumentima

Putem Zakona o pristupu javnim dokumentima, svim građanima se daje mogućnost da imaju pristup na javna dokumenta institucija. Zakon utvrđuje da su sve institucije obavezne da odrede jedinicu ili službenika koji su odgovorni za početni prijem i razmatranje zahteva za pristup dokumentima.

Na ovaj način građani sve zahteve za pristup dokumentima treba da usmere ovlašćenom licu za komuniciranje sa građanima. Zahtev treba da bude neposredan, pismeno ili u elektronskom obliku. Kancelarija za komuniciranje sa građanima drži tačnu evidenciju o broju zahteva za pristup dokumentima kao i za odobreni ili odbijeni broj ovih zahteva. Takođe, Kancelarija za komuniciranje sa građanima priprema redovne izveštaje i ove izveštaje šalje odgovarajućoj jedinici opštine, kancelariji Predsednika, koji zatim priprema sveobuhvatni izveštaj javnih institucija Opštine za ostvarivanje prava o pristupu javnim dokumentima.

Zahtevalac dokumenta nije obavezan da daje razloge traženja pristupa dokumentu. Ako zahtev nije dovoljno tačan, onda Kancelarija za komuniciranje sa građanima može da zatraži od zahtevaoca, ali pomaže mu u razjašnjenju zahteva. Kancelarija za komuniciranje sa građanima ne treba da otkrije identitet podnosioca zahteva prema trećim licima i takođe ova Kancelarija treba da ponudi informacije i pomoć o tome kako i gde se može podneti zahtev za pristup javnim dokumentima.

Nakon podnošenja zahteva za pristup javnim dokumentima, Kancelarija za komuniciranje sa građanima obavezuje se da u roku od sedam dana, u saradnji sa opštinskom izvršnom službom, donese odluku o odobrenju pristupa dokumentu ili da daje pismeni odgovor kako bi obrazložio potpuno ili delimično odbijanje i istovremeno informiše zahtevaoca o pravu koje on ima za podnošenje jednog zahteva za ponovno razmatranje. Ako se zahtev delimično ili potpuno odbija, zahtevaoc ima pravo da u roku od 15 dana, od dana dobijanja odgovora od strane javne institucije, da podnese zahtev za ponovno razmatranje pitanja, zahtevajući ponovno razmatranje odluke.

Ako se javni organ ne odazove zahtevu o pristupu jednom službenom dokumentu, ovo se podrazumeva kao negativan odgovor i zahtevaoc ima pravo da započne proceduru pred Ombudsmenom, drugim institucijama ili sudom.

U Opštini Štrpce tokom 2013. g. bio je samo jedan zahtev za pristup javnim dokumentima.

Drugi mehanizmi učešća građana

Drugi mehanizmi učešća građana, prema Zakonu o lokalnoj samoupravi su i prava peticije, građanske inicijative, zahtev za opštinskim referendumom itd.

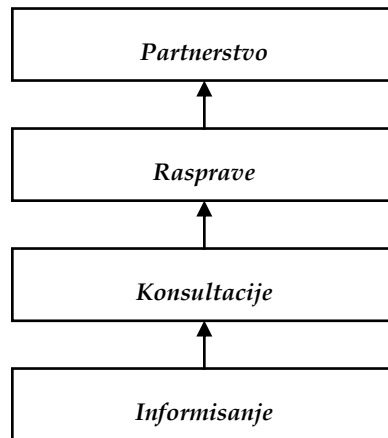
Građani imaju pravo prezentacije peticije u skupštini opštine o bilo kom pitanju u vezi sa odgovornostima i nadležnostima opštine.

Građani imaju pravo da iniciraju nacрте pravilnika za razmatranje u skupštini opštine. Jedan nacrt pravilnika predstavljen inicijativom građana treba da se potpiše od strane najmanje 15% upisanih glasača u opštini. Predloženi pravilnik treba da tretira jedno pitanje o kojem opština ima nadležnosti. Kada se skupštini prezentira jedan takav pravilnik, skupština opštine treba da ga razmatra i da deluje u roku od 60 dana nakon prijema. Građani, takodje, mogu da zatraže da pravilnik skupštine opštine, usvojen od strane skupštine opštine, podleđe referendumu. Zahtev treba da se preda predsedavajućem skupštine opštine u roku od 30 dana od dana usvajanja pravilnika, koji treba da se potpiše od strane 10% registrovanih glasača. Skupština opštine treba da razmotri zahtev u roku od 30 dana nakon prijema peticije prema zakonu na snazi.

Iako je lokalna vlada glavni akter, koji treba da obezbedi učešće građana u donošenju odluka, značajnu ulogu u povećanju učešća građana u donošenju odluka mogu da daju i Organizacije civilnog društva. One u priličnoj meri služe interesima građana, avocirajući na lokalne institucije, vaspitavajući javnost, skrećući pažnju prema pitanjima od javnog značaja, nadgledanje rad institucija kao i pružajući konkretne sugestije i preporuke o raznim pitanjima. Organizacije civilnog društva u većini slučajeva imaju potrebnu informaciju i iskustvo da bi bili partner institucijama u procesima odlučivanja i ujedno da mobilišu javnost na pitanjima od opšteg interesa građana.

6. NIVOI UČEŠĆA GRAĐANA

Glavni nivoi učestvovanja građana je: informisanje, konsultacije, razmatranje i partnerstvo. U nastavku prikazan je značaj ovih nivoa u procesu odlučivanja i njihova aplikacija u lokalnom nivou.

Sl.: Glavni nivo učestvovanja građana

- **Informisanje građana**

Informisanje građana podrazumeva mogućnost građana da imaju pristup na informacije, u vezi politika, odluka i postupanja lokalne vlasti. Građani isto tako treba da budu informisani o pravima, odgovornostima i mogućnostima koja imaju radi obuhvatanja u lokalnu vlast. Informacija je bitan element u pravcu transparentnosti i odgovornosti vlasti a takođe stvara mogućnost obuhvatanje građana u odlučivanju.

Zakon o lokalnoj samoupravi obavezuje opštine da informišu građane za bilo koje planove ili bitne programe za javni interes. Isto tako, čl. 4.5 Pravilnika za Transparentnost Opštine Štrpca utvrđuje da svi pravilnici, zapisnici i odluke, čije objave ne ograniče se zakonom na snazi za pristup službenim dokumentacijama, objavljuju se u internet stranici Opštine Štrpce, osam dana nakon održavanja sednice na koju su denete odluke. Pravilnik o izmenama i dopunama pravilnika za transparentnost Opštine Štrpce, utvrđuje da u internet stranici Opštine osim statuta, pravilnika, odluka Predsednika Skupštine, finansijski izveštaji revizije itd. da sadrži i plan postupanja radi transparentnosti procesa izrade budžeta.

Opštine Kosova uglavnom primenjuju neka sredstva radi informisanja građana. Među glavnih upotrebljenih sredstava su internet stranice, medije, oglasi itd. Preko internet stranice opštine građani mogu da se informišu za opštinske aktivnosti i njenih dostignuća a takođe je postavljen i statut opštine, pravilnici opštine, odluke, usvojeni budžet itd. Međutim, primena gore pomenutih sredstvima informisanja omogućava se informisanje građana, ali ne i mogućnost da i oni mogu izražavati sugestije, zahteve i njihove primedbe.

Javni organizovani skupovi od strane opštine su naj primenjivani načini, uglavnom od svih opština i učestvovanje građana na ovim skupovima nije dovoljna. Iako je mogućnost građana da imaju jednu neposrednu komunikaciju sa službenicima opštine, građani to ne ocenjuju kao efikasan način komuniciranja zbog male mogućnosti da utiču na rezultat jedne odluke ili nekog drugog pitanja. Organizovani susreti sa građanima po selima i naseljima se ocenjuje kao efikasno, upoređeno sa javnim susretima organizovanim u opštini.

Čl. 7.8 Pravilnika za transparentnost Opštine Štorce utvrđuje da susreti sa građanima mogu da se organizuju i po selima, naseljima i određenim urbanim kvartovima, od gradonačelnika ili njegovog zastupnika. Isto tako, Pravilnik o organizovanju i saradnju opštine sa selima, naselja i urbanim kvartovima na teritoriji Opštine Štorce utvrđuje da susreti sa građanima mogu da se organizuju i sa inicijativama lokalnog saveta sela, naselja ili urbanim kvartovima.

Tokom 2013 godine Opština Štorce je već održala dva javna susreta u Opštinu, organizovala je još 16 susreta sa građanima.

- **Konsultacije**

Konsultacija sa javnošću predstavlja drugi nivo učestvovanja građana, preko kojeg građani imaju mogućnost da budu aktivni učesnici. Na ovaj način građani mogu da iznesu svoje opcije, sugestije, preporuke, primedbe za određena pitanja, što omogućava i lokalnim vlastima da donose pravilne i efektivne odluke u vezi identifikovanja potreba i prioriteta građana i javnih politika uopšte.

Opštini su obavezne da opštinskim statutima konsultiraju se sa javnošću. Na osnovu člana 15.1 Statuta Opštine Štorce, „Opština treba da konsultira javnost kako bih se obezbedila da donete odluke su snažne i efektivne osnovane na činjenice i da su uzeti u obzir i gledište i iskustva građana i da su upotrebljene nove i kreativne mogućnosti pre donošenja odluke kao i sve predložene odluke se mogu sprovesti na efikasan i praktičan način. Isto tako čl. 15.2 utvrđuje da Opština treba da se brine da građani imaju mogućnost izražavanja svog mišljenja i da njihovi interesi se uzimaju u obzir. Prema statutu, konsultacije sa javnošću mogu se održavati od Skupštine opštine, njenih komisija i Gradonačelnik ima ovlašćenje da se održavaju javne konsultacije za svako pitanje koja je u njihovim nadležnostima.

Uredba o Organizaciji i saradnju Opštine sa selima, naseljima i urbanim četvrtima na teritoriju opštine Štorce utvrđuje da najmanje jedan član Lokalnog saveta sela, naselja ili urbane četvrti treba biti obuhvaćen i u svim radnim grupama opštine za planiranje urbanih, razvojnih planova, koji su deo lokacije gde oni žive.

Oblici konsultacije koje može da koristi opština, po Statutu Opštine Štorce su:

- a) Informativna kampanja i publiciranja radi promovisanja programa i opštinskih aktivnosti.
- b) Kontakti sa fokusnim grupama radi testiranja i rasprave o politikama;
- c) Ankete koje se odnose na sprovođenje politike;

- d) Javni oglasi predloga u vezi politika ili nacrt pravilnici, pozivajući za učestvovanje prezentacijama.
- e) Značajni kontakti sa određenim grupama interesa
- f) Javni susreti.
- g) Javno saslušanje i
- h) Studije za procenjivanje uticaja

Konsultacije sa javnostima, bez isključenja drugih sredstva komuniciranja, treba da se objave na službenu stranicu Opštine i takođe, Opština treba da pruži dovoljno vremena radi razmatranja odgovora i pismenih informacija. Član 20.1 Statuta Opštine Štrpce utvrđuje da opština treba da dozvoli najmanje 8 nedelja i najviše 12 nedelja radi davanja pismenog odgovora za konsultacije sa javnostima. Opštini analizira odgovore i rezultati javno se objavljuju, dajući značaj izraženim mišljenjima prilikom donošenja zaključne odluke. Rezultati konsultiranja otvoreni su za javnost a isto tako treba da se objave na službenu stranice opštine.

- **Diskusija**

Osim potrebe za pravilno informisanje, građani isto tako mogu da doprinesu pružanju potrebnih informacija za lokalnu vlast i da odigraju efikasnu ulogu na odlučivanje.

Član 8.1 Pravilnika za transparentnost opštine Štrpce utvrđuje organizovanje javne diskusije pre usvajanja pravilnika i odluka Skupštine Opštine. "Pravilnici i odluke Skupštine Opštine podležu javnoj diskusiji pre nego što se usvajaju". Odgovorni organ koje predlaže dokument, određuje način konsultacije sa grupama interesa, javne sednice za javnost i druge oblike učestvovanja javnosti. Odgovorna kancelarija za informacije obaveštava javnost radi učestvovanja javnosti za javnu diskusiju, preko javnih oglasa i drugih frekventnih mesta unutar teritorije opštine, pisanih medija i internet stranici Opštine. Nadležni organ koji je predložio akt treba da aktivno učestvuje i razjasni sadržinu akta ispred javnosti. Dati predlozi od strane javnosti tokom konsultacije treba da se evidentiraju. Predlozi se razmatraju u roku od 15 dana od dana završetka konsultacija. Organ koji je predložio akt, treba da informiše Skupštinu za date predloge na javnu diskusiju za obuhvatne i odbijene predloge kao one uzetih u obzir. Prilikom usvajanja akta, Skupština se brine da dokazani predlozi budu obuhvaćeni u završnom tekstu projekta.

- **Partnerstvo**

Partnerstvo je najveći stepen obuhvaćanja građana u lokalnu samoupravu. Saradnja, partnerstvo, koordinacija postupaka između civilnog društva, grupe građana sa jedne strane i javnih institucija je od životnog značaja i pokazatelj stepena demokratije u zemlji uopšte, kao transparentnost, odgovornost i polaganje računa.

Partnerstvo podrazumeva priznavanje zajedničke odgovornosti. Kada građani osete da su partneri u vlast, oni će vratiti poverenje prema lokalnoj samoupravi.

PARTNERSTVO	Saradnja i koordinacija postupaka između organizacija civilnog društva, grupe građana i javnih institucija
KONSULTACIJA /DISKUSIJA	Susreti sa interesnim grupama Ankete koje su vezane sprovođenjem politike Učestvovanje u radnim grupama Skupštine Opštine za izradu pravilnika Savetodavne komisije. Javni susreti. Javna saslušanja Studije za procenu efikasnosti. Javna diskusija pre usvajanja pravilnika i odluka Skupštine Opštine
INFORMISANJE	Javno oglašavanje na mestima gde je veća frekvencija unutar teritorije opštine Pisani i elektronski mediji Službena internet stranica opštine Informativne kampanje Brošure Javne table Opštinski bilten

Sl. Načini saradnje između građana i opštine

7. PROCES DONOŠENJA ODLUKA

Preko učešća građana lokalna vlast se zalaže da informiše građane za donete odluke ili obuhvatnost građana prilikom odlučivanja. Mnoge stvari za koje se odlučuje u lokalnom nivou su uglavnom one u prvom zalaganju. Stoga, uglavnom, lokalne vlasti više informišu građani za donete odluke, nego što se zalažu da njih obuhvataju neposredno na odlučivanju. Aktivno učešće građana je neophodno u svim fazama donošenje odluka, počevši od planiranja, diskusija, donošenja odluke, sprovođenja i nadgledanja.

Planiranje.-Donošenje jedne odluke bez planiranja ne donosi efikasnu odluku. Faza planiranja omogućava olakšanje odluke, stoga bitno je da u ovoj fazi da budu obuhvaćene sve stranke interesa. Građani treba da se obuhvataju u fazi planiranja, kao i tokom obrade jednog pravilnika, identifikaciju potreba građana ili neko drugo pitanje za njihov interes.

Konsultacija/diskusija.-Glavna namera konsultacije je da se omogućava aktivno i efikasno učestvovanje lica i zajednice tokom odlučivanja. Lokalna vlast treba da obezbedi da svi oni što su ili mogu da o budu pod uticajem odluke da budu obuhvaćeni u fazi konsultacije. Bitno je da lokalna vlast pruža jasne i potrebne informacije oko pitanja za šta se vodi diskusija.

Donošenje odluke.- Pre donošenje odluke lokalna vlast treba da razmatra sve iznete zahteve, sugestije i primedbe od strane građana, tokom faze konsultacije.

Sprovođenje.- Proces odlučivanja ne završavana se usvajanjem jedne odluke. Iako su prethodne faze bitne, način sprovođenja odluka može biti vrlo bitno, jer ima slučajeva kada odluke izostaju tačno u fazi sprovođenja. Nadgledanje i procena kao naredne faze ukazuju na tome dali je odluka bila kvalitetna ili efikasna ili nije.

Nadgledanje i procena- Nadgledanje obuhvata nadzor aktivnosti da se odredi dali se odluka sprovodi prema planu. Međutim, procena obuhvata analizu aktivnosti i uticaja radi utvrđivanja ako doprinesu glavnoj nameri.

Obuhvatanje građanina u nadgledanje i procena doprinosi na povećanje transparentije, odgovornosti i polaganje računa opštinskih službenika prema građanima kao i pruža mogućnost poboljšanje i pružanje kvaliteta javnih usluga, koja su bitna za dobrobit građana

Od dosadašnje prakse, bilo je dosta slučajeva kada je lokalna vlast obuhvatala građane samo u jednu ili u nekoliko faza procesa odlučivanja. I ako je obuhvatanje građana u sveukupnom procesu odlučivanja nije laka, to doprinosi ne samo na obezbeđivanju što punih informacija oko određenog pitanja, već da odluka bude efikasna i primenljiva u praksi.

Postojeća zakonska infrastruktura na Kosovo i na lokalnom nivou pruža neke mogućnosti za građane i formalne grupe da se obuhvataju u procesu odlučivanja, počevši od prava građana za:

- Učestvovanje na javnim susretima, organizovanih od strane Skupštine Opštine
- Učestvovanje po radnim grupama u Skupštinu Opštine prilikom obrade pravilnika
- Peticiju
- Iniciranje za razmatranje jednog pravilnika i
- Traženje referenduma na lokalnom nivou

Učestvovanje u radnim grupama u Skupštinu Opštine za izradu pravilnika je najbolji način da daje svoj doprinos i istovremeno neposredno da utičeš na njene poboljšanje i promenu.

Jedan od oblika konsultacije utvrđenim Statutom Opštine Štrpce je i studija za procenu uticaja. Na ovaj način opština može da konsultira građane o tome, kakav uticaj je imao pravilnik, odluka kod njih ili koliko su zadovoljni građani sa javnim službama opštine. Ako se ovaj oblik primenjuje od strane opštine, onda možemo reći da građani obuhvaćeni u procenu jedne javne politike ili kvalitetu javnih usluga, u zavisnosti šta obuhvata to procenjivanje.

8. PROCESI KOJI UTIČU NA UKLJUČIVANJE GRAĐANA U PROCES DONOŠENJA ODLUKA

8.1 Planiranje za učešće

Planiranje za učešće je proces koji omogućava učestvovanje građana u prvu fazu identifikacije pitanja. U lokalnom nivou planiranje i učestvovanje posebno je potreban za identifikaciju potreba i zahteva građana. Na ovaj način građani biće oni koji će odlučiti za utvrđivanje njihovih prioriteta. U zadnje vreme u nekim opštinama Kosovo počelo je da se primeni proces kooperativnog planiranja preko organizovanje posebnih susreta sa građanima, selima i naseljima. U ovom pravcu ATRC je doprinelo na iniciranje ovog procesa u opštinama regiona Prizrena, Peći i Gnjilana, sa identifikovanjem potreba građana u svim selima, naseljima ovih gradova: Kosovske opština treba da nastave da primenjuju ove praksu a štaviše one treba da primene ovaj proces do faze odlučivanja, na način da građani ne samo da prijave, nego i da odlučuju za njihove prioritete.

8.2 Participativno budžetiranje

Participativno budžetiranje je jedan proces koji pomaže na povećanje učešća građana na odlučivanju i poboljšanje odgovornosti i transparentnosti prilikom upravljanja finansijskim sredstvima. To je jedan mehanizam koji obuhvata i ojačava građane gde se obezbedi podjednaka podela investicija. Nakon identifikacije potreba i preporuka građana, preko organizovanje posebnih susreta sa građanima po selima i naseljima nastavlja se sa drugim korakom ovog procesa koji obuhvata organizovanje drugih susreta na kojima građani odlučuju za njihove prioritete. Izbor prioriteta se vrši preko jednog demokratskog procesa, bilo preko neposrednog glasanja tokom susreta ili preko glasačkih listića koje popunjavaju građani i bacaju ih na određeno mesto.

Treći značajan korak je osnivanje grupe za zastupljenost građana. Građani biraju članove grupe koji će učestvovati ili nadgledati donošenje odluka oko projekata koji će se primeniti od opštine.

Preko apliciranja procesa participativnog budžetiranja dostiže se proporcionalna podela investicije, omogućivši na ovaj način da svi građani bez podele da dobiju od ovog procesa a posebno građani ruralnih zona ili naselja koja zbog raznih razloga do sada su manje pridobili.

9. ULOGA KAMPANJA JAVNOG ZASTUPANJA ZA UKLJUČIVANJE GRAĐANA U PROCES DONOŠENJA ODLUKA

Osim postojećih mehanizma na lokalnom nivou, organizacija kampanja javnog zastupanja je još jedna druga mogućnost preko koje građani, neformalne grupe i organizacije civilnog društva mogu da utiču na povećanje uključivanja građana na odlučivanje i uticaj na javnu politiku. Doprinosi kampanja javnog zastupanja može se fokusirati u nekoliko pravaca. 1 Javno zastupanje na stvaranje ili izmene pravilnika, planova itd., predviđenim zakonom pravilnicima opštine 2. Javno zastupanje za ostvarivanje funkcionisanje mehanizma/potrebni struktura za njihovu primenu i 3.

Informisanje i vaspitanje građana i opštinskih službenika oko pitanja šta je javno zastupanje.

Da kampanja javnog zastupanja bude uspešnija treba prethodno da grupa javnog zastupanja definiše stvari za šta se avocira zatim nameru i utvrđivanja konkretnih ciljeva, identifikacija primarnog i sekundarnog odlučivanja, utvrđivanje strategije i taktike javnog zastupanja, identifikacije interesnih strana, definicija poruke kampanje, izgradnja podrške i nadgledanja kao i stalna procena kampanje.

10. PREPORUKE RADI POVEĆANJA UČEŠĆA GRAĐANA U LOKALNOJ SAMOUPRAVI.

- Da se primenjuju razna sredstva komuniciranja, preko kojih građani mogu da izražavaju svoje sugestije, zahteve i primedbe
- Pre organizovanja javnih susreta da se informiše civilno društvo za dnevni red tih susreta kao i za drugi dodatni materijali u nameri da budu aktivni učesnici tog susreta.
- Da se organizuju periodični susreti sa građanima sela i naselja.
- Da se osnivaju konsultativne komisije radi učestvovanja građana na odlučivanju a posebno za participativno budžetiranje.
- Da se ojačavaju Lokalni Saveti preko mreže saradnje sa Opštinom i građana.
- Da organizacije civilnog društva budu aktivnije na informisanje i javno zastupanje građana, da bi bili deo odlučivanja u lokalnom nivou.

Literatura i reference:

Javno zastupanje na Kosovu, Advocacy Training and Resource Center - -Atrc.
Citizen Participation in Local Government Budgeting, Maureen Berner
Zakon za Lokalno Samoupravljanje Skupštine Republike Kosovo br. 03/L-040,2008
Zakon o Pristupu na javne dokumente, Skupština Republike Kosovo Br. 03/1-215,2010
Administrativno Uputstvo br. 2008/28" Za Dogovor i saradnja Opština i sela,
naseljima i urbani kvartova "Republika Kosovo, Ministarstvo za Administraciju
Lokalne Samouprave.
Administrativno uputstvo br. 2008/10 "Za organizovanje i funkcionisanje Konsultativni
Komiteta Opštine" Republika Kosovo. Ministarstvo za Administraciju i Lokalne
Samouprave.
Statut Opštine Štrpce, Skupština Opština Štrpce br. 01/898,2010
Pravilnik o transparentnosti, Skupština Opština Štrpce 01.br895, 2010
Pravilnik o izmenama I dopunama pravilnika o transparentnosti Opštine
Štrpce, Skupština Opština Štrpce br. 01 /895,2010
Pravilnik o organizaciju i saradnju opštine sa selima, naseljima i urbanih kvartova na
teritoriju Opštine Štrpce 01-16-1541,2012

Zahvalnica

ATRC se zahvaljuje Opštini Štrpce i predstavnike civilnog društva za saradnju i podršku tokom sprovođenja projekta.

“Ovaj projekat je finansiran preko granta Američke Ambasade u Pristini. Mišljenja, stavovi i zaključci ili preporuke sadržane ovde pripadaju autoru(ima) i ne izražavaju neophodno stavove State Departmenta.”

Advocacy Training and Resource Center
Rr. Gazmend Zajmi, Nr. 20
Prishtinë, Kosovë
Tel/fax: +381 38 244 810
info@advocacy-center.org
www.advocacy-center.org

